

Мова і культура в їхній взаємодії.

Сучасний етап розвитку мовознавчої науки, в тому числі і перекладознавства, характеризується дослідженням мови у нерозривному зв'язку з мисленням, пізнанням, культурою, світоглядом людини, тобто антропоцентричним підходом до мови. Ця ідея сягає ще часів В. фон Гумбольдта, який розглядав мову як вмістилище „духу народу” і встановив взаємозв'язок та взаємовплив мови і людського сприйняття світу. „...Людина живе з предметами, як їй подає її мова... Кожна мова описує навколо народу, якому вона належить, коло, звідки людині дано вийти лише настільки, наскільки вона вступає до кола іншої мови [Humboldt 1980: 197]. Теорія Гумбольдта отримала назву теорії „міжсвіту” (“die Zwischenwelt”) і вона дуже важлива для діяльності перекладача, який постійно знаходиться в двох колах: в колі рідної мови та в колі іноземної мови. А якщо враховувати ще й те, що мова пов'язана з культурою, або є частиною культури народу, то перекладач має бути ще й у колах двох культур.

Мовні та культурні страти (шари) можуть створювати паралельні ряди: літературна мова – елітна культура; просторіччя – „третя культура”; діалекти, говірки – народна культура; арго – традиційно-професійна культура, для характеристики яких застосовують однаковий набір різноманітних ознак:

- 1) нормованість – ненормованість;
- 2) наддіалектність – діалектність;
- 3) відкритість – закритість (сфери, системи);
- 4) стабільність – нестабільність [Толстой 1995: 17]. Опановуючи мову, людина „вимушено” засвоює закладену в мовних семантичних матрицях інформацію про світ, побут, спосіб життя, стосунки між людьми, що формує її культурне самопізнання та національно-культурну ідентичність.

Мова в багатстві своїх форм і значень містить ключі до таємниць розумового універсуму певної культури, до пізнання способу мислення народу та особливостей менталітету народу [Голубовская 2004: 44]. На

думку Ю. М. Лотмана, „людина приречена жити в культурі так само, як вона живе в біосфері”, з чого логічно витікає: мова, яка обслуговує ту чи іншу культуру, відтворює перш за все образ носія цієї культури і мови – образ етнічної мовної особистості. Самореалізуючись в численних актах мовного словотворення, етнічна людина задає певні параметри сприйняття і оцінки світу. Можна також говорити про явище „культурної диглосії”, тобто про належність носія культури до двох і більше культур (в лінгвістиці білінгвізм та полілінгвізм). В діяхронії можливі процеси взаємодії, нашарування культур (явище культурних субстратів і суперстратів), співставні з аналогічними процесами в мовній сфері, які отримали такі ж назви в лінгвістиці. [Толстой 1995: 26].

1. Голубовська, І. О. Етнічні особливості мовних картин світу./І.О. Голубовська. – К.: Логос, 2004. – 283 с.
2. Толстой, Н. И. Язык и культура. Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике./Н.И. Толстой. – М.: Индрик, 1995. – С. 15-26.
3. Humboldt, W. von Uber die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaus und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechtes. /W. Von Humboldt. – Berlin: Gruyter, 1980. – 290 S.